

Теорія і методика професійної освіти

УДК 378.011.051.63

DOI <https://doi.org/10.5281/zenodo.14767374>

Основні шляхи професійного самовдосконалення викладачів фахових дисциплін аграрно-інженерних спеціальностей

Дуганець Віктор Іванович

доктор педагогічних наук, професор, завідувач кафедри, Заклад вищої освіти «Подільський державний університет», 32316, Хмельницька область, м. Кам'янець-Подільський, вул. Шевченка, 12, Україна, ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-3383-5907>

Поліщук Анастасія Василівна

доктор філософії, асистент, Заклад вищої освіти «Подільський державний університет», 32316, Хмельницька область, м. Кам'янець-Подільський, вул. Шевченка, 12, Україна, ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-5488-1224>

Філенко Валентин Миколайович

аспірант, Заклад вищої освіти «Подільський державний університет», 32316, Хмельницька область, м. Кам'янець-Подільський, вул. Шевченка, 12, Україна, ORCID: <https://orcid.org/0009-0000-6363-0198>

Прийнято: 07.01.2025 | Опубліковано: 19.01.2025

Анотація. Мета дослідження полягає у визначенні й обґрунтуванні основних шляхів професійного самовдосконалення викладачів фахових дисциплін агроінженерних спеціальностей для запровадження в аграрних закладах вищої

освіти. *Аналіз результатів дослідження свідчить про те, що професійне самовдосконалення розглядається як специфічний вид професійної діяльності педагогів. Воно є результатом усвідомленої взаємодії педагога з конкретним соціальним середовищем, де він реалізує потреби в розвитку своїх якостей і компетенцій, що забезпечують успіх його професійної діяльності. Аналізуючи кадровий склад аграрних закладів вищої освіти можна стверджувати, що викладачі фахових дисциплін переважно не мають педагогічної освіти. Їхнє професійне становлення як педагога відбувається занадто повільно й пов'язане з подоланням чисельних труднощів методичного, організаційного, та комунікаційного характеру. Тому, для успішного становлення викладача фахових дисциплін необхідною умовою має бути його стажування в закладах вищої освіти педагогічного напрямку, де він повинен вивчити основні елементи структури діяльності викладача вищої школи, пройти додаткове навчання із засвоєння основних видів організації освітнього процесу, новітніх освітніх технологій, брати участь в науково-дослідницькій діяльності, тримати міцний зв'язок з виробництвом, де в реальних умовах можливо забезпечити відповідність змісту навчання потребам ринку праці аграрного сектора й перспективам розвитку агропромислового комплексу, розробляти та готувати до друку методичні рекомендації, вказівки, навчальні посібники, підручники, а також постійно підвищувати кваліфікацію або стажування в споріднених навчальних і наукових установах, передових агропромислових підприємствах та за кордоном. У **висновках** обґрунтовано необхідність постійного оволодіння комплексом методологічних, педагогічних, методичних питань, що вирішуються через постійне самовдосконалення професійної діяльності будь-яким шляхом, спрямованим на підвищення рівня власного професіоналізму.*

Ключові слова: *освітній процес, науково-педагогічний працівник, викладач фахових дисциплін, професійне самовдосконалення, інженерні спеціальності, підвищення кваліфікації, стажування.*

The main paths of professional self-improvement of teachers of professional disciplines of agricultural engineering specialties

Duganets Victor Ivanovych

Doctor of Pedagogical Sciences, Professor, Head of the Department, Higher Educational Institution "Podillia State University", 32316, Khmelnytskyi region, Kamianets-Podilskyi, 12, Shevchenko Str., Ukraine, ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-3383-5907>

Polishchuk Anastasiia Vasylivna

Doctor of Philosophy (PhD), Assistant of the Department of Foreign Languages, Higher Educational Institution "Podillia State University", 32316, Khmelnytskyi region, Kamianets-Podilskyi, 12, Shevchenko Str., Ukraine, ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-5488-1224>

Fileiko Valentyn Mykolayovych

Postgraduate Student, Higher Educational Institution "Podillia State University", 32316, Khmelnytskyi region, Kamianets-Podilskyi, 12, Shevchenko Str., Ukraine, ORCID: <https://orcid.org/0009-0000-6363-0198>

***Abstract.** The aim of the study is to identify and substantiate the main pathways for professional self-improvement of teachers of specialized disciplines in agroengineering specialties for implementation in agricultural higher education institutions. The analysis of the research results indicates that professional self-improvement is viewed as a specific type of professional activity of educators. It is the result of the conscious interaction of an educator with a specific social environment where they fulfill the need to develop qualities and competencies that ensure the success of their professional activity. Analyzing the teaching staff of agricultural higher education institutions, it can be stated that teachers of specialized disciplines*

*predominantly do not have pedagogical education. Their professional formation as educators occurs too slowly and is associated with overcoming numerous difficulties of methodological, organizational, and communicative nature. Therefore, for the successful formation of teachers of specialized disciplines, an essential condition must be their internship in pedagogically oriented higher education institutions, where they should study the main elements of the structure of higher education teaching activity, undergo additional training in mastering the primary forms of organizing the educational process, modern educational technologies, participate in research activities, and maintain a strong connection with production. This allows ensuring, under real conditions, the alignment of the educational content with the labor market needs of the agricultural sector and the development prospects of the agro-industrial complex. Additionally, they should develop and prepare methodological recommendations, guidelines, educational manuals, and textbooks for publication and continuously enhance their qualifications or participate in internships in related educational and scientific institutions, advanced agro-industrial enterprises, and abroad. **The conclusions** substantiate the necessity of constantly mastering a complex of methodological, pedagogical, and methodological issues, resolved through continuous self-improvement of professional activity in any way aimed at enhancing one's level of professionalism.*

Keywords: *educational process, scientific and pedagogical staff, teacher of specialized disciplines, professional self-improvement, engineering specialties, professional development, internship.*

Постановка проблеми. Соціально-економічні умови, розробка та впровадження освітніх стандартів, перехід на нову освітню парадигму висувають нові завдання перед системою вищої освіти України. В освітніх стандартах прописані загальні та фахові компетенції випускників, які досить чітко окреслюють коло їх професійних обов'язків. Одночасно перед освітньою сферою стоїть завдання створення потужного кадрового потенціалу для забезпечення

висококваліфікованими педагогічними працівниками закладів вищої освіти як однієї з найважливіших умов стабільності, успішного функціонування і подальшого розвитку системи освіти та суспільства в цілому.

Оскільки головним завданням закладу вищої освіти є якісна підготовка майбутніх висококваліфікованих фахівців, здібних до діяльності у різних виробничих умовах, то і підготовка їх вимагає, щоб цими якостями володіли також науково-педагогічні працівники, які забезпечують освітній процес. Важливо, щоб кожен науково-педагогічний працівник був не просто професіоналом своєї справи, а особистістю, яка прагне до професійного самовдосконалення та підвищення власної педагогічної майстерності.

Що стосується професійного самовдосконалення викладачів фахових дисциплін інженерних спеціальностей то тут питання стоїть дещо гостріше у порівнянні іншими. Посади викладачів фахових дисциплін в аграрно-технічних закладах вищої освіти, як правило, займають кращі випускники не нижче магістерського рівня, які отримали професійну підготовку і наукову кваліфікацію та успішно виконали навчальний план за відповідною спеціальністю, а також засвоїли програмний матеріал з базових і спеціальних фахових дисциплін. Педагогічна діяльність таких науково-педагогічних працівників з самого початку супроводжується значними труднощами, що пов'язані з відсутністю знань з форм та методів викладання дисциплін, вікової психології студентів, основ педагогіки та ін. Для подолання цих труднощів викладачу фахових дисциплін необхідно прикладати багато зусиль, як на початку своєї кар'єри так і в подальшому, аби йти в ногу з часом, набувати педагогічних навиків, не втрачати професійних здібностей і користуватись авторитетом серед студентів, а також своїх колег.

Досягти цього можна лише за умови цілеспрямованої активної самостійної праці з метою удосконалення своєї особистості.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Професійне самовдосконалення розглядається як специфічний вид професійної діяльності

педагогів. Воно є результатом усвідомленої взаємодії педагога з конкретним соціальним середовищем, де він реалізує потреби в розвитку своїх якостей і компетенцій, що забезпечують успіх його професійної діяльності.

Проблемі професійного самовдосконалення викладачів присвячено значну кількість наукових праць вітчизняних і зарубіжних науковців.

Висвітленню питань самоосвіти, самовиховання, саморозвитку майбутніх учителів присвячено праці Я. Бойко, С. Вітвицької, С. Івах, О. Малихіна, Н. Мирончук, Н. Носовець, В. Піддячого, М. Постолук, Н. Сидорчук, О. Сипченко, О. Шурина та ін. Питання професійного самовдосконалення майбутніх учителів розглядали І. Чемерілова, О. Борденюк, Т. Шестакова, І. Скляренко та ін.

Поняття «самовдосконалення» вчителя, педагога, викладача має досить широкий зміст і науковці трактують його кожен по різному.

Для прикладу, Антонова О.Є. характеризує самовдосконалення як свідому роботу майбутнього педагога з розвитку своєї особистості як професіонала, що передбачає адаптацію власних індивідуально-неповторних особливостей до вимог педагогічної діяльності і постійного підвищення професійної компетентності, основою яких є процеси самовиховання та самоосвіти [1]. На думку Безлюдної Н.В. і Дудник Н.В. самовдосконалення є одним із найважливіших способів підготовки педагога до професійної діяльності [2]. Кашина Г.С. схиляється до неперервного професійного самовдосконалення вчителів природничих предметів, яке сприяє розвитку теорії та методики навчання і прослідкування причинно-наслідкових зв'язків, пов'язаних з науковими досягненнями і розвитком техніки [3, с. 72].

Професійне самовдосконалення вчителя за визначенням Кваса В.М. є самостійною інтегративною діяльністю, що сформувалася під впливом соціально-педагогічних вимог до діяльності й особистості вчителя, його суб'єктної активності та цілеспрямованого процесу самозміни [4]. Шевчук О.М. пропонує створення творчого освітнього середовища під час реалізації програми з професійного самовдосконалення, яке забезпечує прагнення до виконання

складних завдань, поглиблення набутих знань та активності в оволодінні новими професійними вміннями та навичками [5].

Л. Сущенко у своїй роботі вивчала стимулювання професійного самовдосконалення вчителів початкових класів у системі післядипломної освіти. Проблему професійного самовдосконалення майбутніх медиків вивчала Л. Дудікова, майбутніх офіцерів О. Діденко [6].

Ігнатюк О.А. розглядала теоретичні та методичні основи підготовки майбутнього інженера до професійного самовдосконалення в умовах технічного університету [7].

Аналіз літературних джерел показує, що професійно-педагогічна діяльність викладача закладу вищої освіти – багаторівнева та складно організована. Вона поєднує наукову, викладацьку, навчальну та методичну роботу. Метою діяльності викладача є формування саме професійних знань, умінь, навичок, та орієнтація на особистісне зростання здобувачів вищої освіти [8, с. 33-38].

Цікавим для нас є визначення процесу самовдосконалення Мішина С.В., яке стоується не тільки викладача, а й студента або магістранта, де він стверджує, що самостійна самоосвітня діяльність, спрямована на саморозвиток та самовдосконалення особистості, здійснюється під час аудиторних занять, в позааудиторний час, коли студент займається науково-дослідною роботою, готується до семінарських занять, працює з різними джерелами інформації (підручники, інтернет-ресурси) [9].

Педагогічні умови професійного саморозвитку викладачів фахових дисциплін у вищих аграрних закладах освіти досліджувала В. Ільчук [10].

Разом з тим питання професійного самовдосконалення викладачів фахових дисциплін агроінженерних спеціальностей в аграрних закладах вищої освіти залишаються не до кінця розробленими та обґрунтованими.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Аналіз кадрового складу аграрних закладів вищої освіти свідчить про те, що викладачі

фахових дисциплін переважно не мають спеціальної педагогічної освіти. Їхнє професійне становлення як педагога відбувається занадто повільно й пов'язане з подоланням чисельних труднощів методичного, організаційного та комунікаційного характеру. Теоретичний аналіз наукових праць, ознайомлення з результатами досліджень відомих науковців виявили низку протиріч, а саме - між підвищенням вимог до педагогічної діяльності викладачів фахових дисциплін аграрних закладів вищої освіти і невідповідністю рівня педагогічного професіоналізму більшості з них; між необхідністю підвищення рівня готовності викладачів фахових дисциплін до неперервного професійного саморозвитку і недостатньою можливістю організації цього процесу в умовах традиційної науково-методичної роботи аграрного закладу вищої освіти [10].

Відтак, основний акцент дослідження сфокусовано на аналізі існуючих шляхів професійного самовдосконалення викладачів фахових дисциплін, який визначається необхідністю впровадження ефективних методик, що стимулюють активну участь та зацікавленість у постійному підвищенні рівня знань, умінь, навичок та професійних і особистісних компетентностей при викладанні фахових дисциплін в аграрних закладах вищої освіти.

Формулювання цілей статті (постановка завдання). Мета дослідження полягає у визначенні, обґрунтуванні основних шляхів професійного самовдосконалення викладачів фахових дисциплін агроінженерних спеціальностей. Дослідження спрямоване на вивчення специфіки професійної діяльності викладачів фахових дисциплін аграрних закладів вищої освіти, визначення суті професійного самовдосконалення викладачів фахових дисциплін аграрного закладу вищої освіти.

Виклад основного матеріалу дослідження. Особливості професійного самовдосконалення та шляхи формування й удосконалення професійно-педагогічної майстерності викладача вищої школи в контексті Болонського процесу розглянуто в статті М. Бойко де вона зазначає, що на сучасному етапі розвитку освіти вищому навчальному закладу потрібен викладач з іншою

типологічною структурою особистості. Він має бути мобільним, спроможним до саморозвитку й самовизначення в ситуації, яка постійно змінюється, відкритим до соціального замовлення освіти, готовим до самовдосконалення, якісної, майстерної реалізації знань, умінь і навичок у професійній діяльності [11, с. 219].

Професійне самовдосконалення особистості розглядається як цілеспрямована, систематична, високоорганізована й творча діяльність, що полягає в самостійному поглибленні й розширенні фахових знань, розвитку умінь, здібностей, професійно значущих якостей особистості та передбачає безперервне формування її кваліфікації й особистісне зростання [12, с. 6].

Професійне самовдосконалення викладачів закладу вищої освіти розуміється як процес досягнення професійних педагогічних вершин на усвідомленій аксіологічній основі, найвищий рівень професійної компетентності педагога, цілісна нелінійна система, здатна до саморозвитку та самоорганізації на основі взаємоузгодженості з найвищою мірою усвідомленого образу і професійної ідентичності, результатами якої є досягнення духовної цілісності, професіоналізму, суб'єктивності, високого рівня усвідомлення та інтерпретації явищ педагогічної дійсності [8].

Л. Суценко стверджує, що професійне самовдосконалення педагога як внутрішній процес якісних самозмін, який відбувається за рахунок усвідомлення особистістю необхідності самовдосконалення, грамотного самоаналізу, власних роздумів і педагогічної рефлексії, мотивованого, цілеспрямованого й організованого саморуху до найкращого в собі [13, с. 6].

Самовдосконалення викладача фахових дисциплін це свідомий цілеспрямований процес підвищення рівня своєї професійної компетентності та розвитку професійно значущих якостей у відповідності до зовнішніх соціальних вимог, умов професійної діяльності і програми особистого професійного розвитку. [14].

Аналізуючи погляди відомих науковців можна стверджувати, що професійне самовдосконалення викладачів це процес, який спрямований на

постійне оволодіння професійно-педагогічними навичками, передовим педагогічним досвідом, загальними та спеціальними методами навчання і новітніми освітніми технологіями. Цей процес передбачає систематичність та усвідомленість, самостійне опанування, розширення, поглиблення знань, пошук і виокремлення мотивів професійно-педагогічної діяльності, відповідність рівня професійної компетентності до запитів суспільства.

Що стосується самовдосконалення викладачів фахових дисциплін аграрноінженерних спеціальностей, то тут виникають додаткові проблеми, які не так просто і швидко подолати. Як зазначалось раніше, викладачами фахових дисциплін у закладах вищої освіти є кращі випускники відповідних спеціальностей, які отримали інженерну освіту, мають достатні знання з фахових та спеціальних дисциплін, але на жаль, не володіють педагогічними технологіями і не мають навиків їх викладання. Особливо гостро це відчувають молоді викладачі на початку своєї трудової діяльності.

З одного боку молодий науково-педагогічний працівник повинен швидко засвоїти основні прийоми викладання дисциплін, набути певних знань із загальних та спеціальних методів навчання, навчитись здійснювати освітній процес з використанням різних форм, видів, методів, засобів та технологій навчання. З іншого – встигати за розвитком швидкими темпами науково-технічного прогресу, оскільки з кожним роком розширюється співпраця з іноземними компаніями, які поставляють до нас енергетичні засоби, трактори, автомобілі, сільськогосподарську техніку і запасні частини до них, насіння, мінеральні добрива та засоби захисту рослин, а також створюють спільні агропромислові підприємства, де мають працювати випускники аграрноінженерних спеціальностей.

Заклади вищої освіти мають здійснювати високоякісну підготовку майбутніх фахівців з дотриманням сучасних вимог до обсягів і рівня знань випускників, з урахуванням усього спектра їхньої майбутньої виробничої

діяльності та здатності виконувати свої функціональні обов'язки в умовах нових принципів господарювання.

І головна місія при цьому покладається саме на науково-педагогічних працівників - викладачів фахових дисциплін, зобов'язаних забезпечити високоякісну підготовку аграрних інженерів, які в майбутньому зустрінуться з жорсткими конкурентними умовами виробництва в процесі діяльності аграрних підприємств різних форм власності.

Готуючи аграрних інженерів до складних умов праці в аграрному секторі економіки, науково-педагогічний працівник задіяний до викладання фахових дисциплін, повинен бути творчою, ініціативною особистістю, здатною до ефективної організації освітнього процесу, оволодіння новітніми психолого-педагогічними та інформаційними технологіями, готовою до постійного самовдосконалення, враховувати швидкі зміни в житті суспільства, у світогляді та свідомості особистості, а також йти в ногу зі стрімким розвитком науково-технічного процесу.

У закладі вищої освіти організація навчальної діяльності викладача відіграє особливу роль у забезпеченні успішного здійснення освітнього процесу. Мало достеменно знати навчальний матеріал читаємої дисципліни, важно цей матеріал якісно довести до здобувачів вищої освіти. Тому, на нашу думку, одним із основних шляхів і мабуть найголовнішим для викладача-початківця є засвоєння ним загальних і спеціальних методів навчання та їх складових, так як на заняттях він повинен використовувати основні прийоми для активізації сприйняття студентами навчального матеріалу, поглиблення знань, стимулювання пізнавальної діяльності. При цьому, для успішного становлення викладача фахових дисциплін необхідною умовою має бути його стажування в закладах вищої освіти педагогічного напрямку, де він повинен вивчити основні елементи структури діяльності викладача вищої школи, пройти додаткове навчання із засвоєння основних видів організації освітнього процесу, оволодіти формами, методами і засобами навчання у закладах вищої освіти, новітніми

психолого-педагогічними та інформаційними технологіями. І це лише мізерна частка науково-педагогічної діяльності викладача закладу вищої освіти.

Крім того, викладач має володіти здібностями вихователя, наставника, науковця, дослідника, організатора і оратора; володіти логікою освітньо-виховного процесу; бути висококваліфікованим фахівцем, як у своїй предметній галузі, так і в інших, пов'язаних зі специфікою виробничої діяльності аграрного інженера. Оволодіння професією викладача фахових дисциплін вимагає не лише певних особистих здібностей і таланту, а й величезних розумових, фізичних та економічних витрат.

Досить важливим елементом підвищення педагогічної майстерності є взаємовідвідування занять в межах кафедри, де викладачі-початківці відвідують заняття досвідчених педагогів, які читають одну або суміжні навчальні дисципліни. При цьому викладач фахових дисциплін засвоює форми роботи зі студентами, правильність підбору матеріалу для заняття та його науковість, зв'язок теорії з практикою, звернення до різних джерел інформації, застосування технічних засобів навчання та інформаційних технологій у ході проведення занять та ін.

Наступним кроком самовдосконалення викладача фахових дисциплін є його активне занурення в світ новітніх освітніх технологій. Це робить освітньо-педагогічний процес, з одного боку, більш організованим і керованим, з іншого, розкриває перед викладачами фахових дисциплін та й студентами необмежені можливості творчого пошуку і вдосконалення педагогічної та професійної діяльності.

Використовуючи комп'ютерні технології й мережі Інтернет, викладач отримує величезні можливості вибору необхідних джерел інформації для професійно-педагогічного самовдосконалення.

Використання різних інтернет-ресурсів має значні переваги у порівнянні з традиційною формою проведення всіх видів занять.

Тим паче, при наявності доступу до мережі Інтернет, сайти можна використовувати як у закладі освіти, для проведення занять, так і для самостійної підготовки, або дистанційної форми навчання. Це дозволяє використовувати більш широку інформацію при проведенні занять, крім тієї, що представлена в традиційних джерелах. Вона забезпечує оперативність поповнення навчального матеріалу новими відомостями, що з'являються в наукових журналах та інших спеціалізованих виданнях. Запровадження в освітній процес новітніх освітніх технологій та інтернет-ресурсів дозволяє самовдосконалюватися викладачу фахових дисциплін не тільки як педагогу, а й фахівцю свого профільного предмету.

До найбільш важливих шляхів професійного самовдосконалення викладача фахових дисциплін у закладі вищої освіти слід віднести науково-дослідницьку діяльність за обраним науковим напрямом. Сучасний педагог вищої школи має спрямовувати свою діяльність на формування наукового мислення, розвиток внутрішньої особистої потреби у постійному саморозвитку, самоосвіті протягом усього життя [15].

Вивчення питань, що стосуються його наукових досліджень, надають викладачеві знання про дослідників цієї проблеми, її критичну оцінку, наявність розробок досліджуваної теми й створюють передумови для більш глибокого її вивчення. Викладач фахових дисциплін може використовувати результати своєї наукової діяльності в освітньому процесі під час читання лекцій, проведення практичних і лабораторних занять, організації пошукової діяльності студентів.

Вивчення й аналіз наукової, навчальної та спеціальної літератури дає можливість публікувати свої напрацювання у вигляді статей у збірниках наукових праць, матеріалів конференцій, або написання монографій.

Залучення студентів до наукової роботи вимагає від викладача опрацювання досить великого об'єму основної та додаткової технічної літератури, що сприяє набуттю нових знань з різних проблем агроінженерії. Цим

самим викладач фахових дисциплін підвищує професійну майстерність і використовує свої надбання для покращення освітнього процесу.

Не менш важливим видом професійного самовдосконалення викладача фахових дисциплін є його зв'язок з виробництвом, де в реальних умовах можливо забезпечити відповідність змісту навчання потребам ринку праці аграрного сектора й перспективам розвитку агропромислового комплексу.

Якщо будову і принцип роботи автомобілів, тракторів, сільськогосподарських машин та інших енергетичних засобів, теорію експлуатаційних властивостей, технічну експлуатацію можна вивчати на аудиторних заняттях, то їх ремонт, основи технічної діагностики та багато інших професійно-спрямованих дисциплін доцільно вивчати й отримувати практичні навички, використовуючи сучасне обладнання для діагностування, технічного обслуговування та ремонту машин і обладнання на провідних аграрних підприємствах регіону. Крім того, на сьогодні передові сільськогосподарські підприємства, агрофірми, агрохолдинги використовують потужну закордонну техніку, якої в закладах вищої освіти, як навчальних зразків, практично немає. Для ознайомлення і вивчення основних конструктивних елементів, регулювання та обслуговування такої сільськогосподарської техніки необхідно постійно підтримувати зв'язок з інженерною службою аграрних формувань. В цьому плані випускові кафедри створюють філії кафедр у провідних агропромислових підприємствах для можливості проведення практичних і лабораторних занять, а також проведення виробничих та передипломних практик, залучаючи фахівців-виробничників до освітнього процесу. При цьому, заняття проводяться в умовах реального виробництва, де студенти отримують практичні навички, а викладачі фахових дисциплін почерпають нову інформацію, підвищуючи цим самим свій професійний рівень.

Одним із найефективніших шляхів професійно-педагогічного самовдосконалення є розробка науково-методичного забезпечення. Підготовка методичних матеріалів, вимагає вивчення, узагальнення й поширення

передового педагогічного досвіду. Методична робота, яка спонукає кожного викладача до підвищення свого фахового рівня, сприяє взаємному збагаченню членів педагогічного колективу педагогічними знахідками, дає змогу молодим педагогам вчитися педагогічної майстерності у старших і досвідченіших колег, забезпечує підтримання в педагогічному колективі духу творчості, прагнення до пошуку [16].

Розроблення та підготовка методичних рекомендацій, вказівок, навчальних посібників, підручників до друку вимагає опрацювання великої кількості літературних джерел, які необхідно узагальнити, упорядкувати і підготувати до видання в якості методичних матеріалів. Таким чином, підготовка навчально-методичного забезпечення сприяє підвищенню педагогічної майстерності викладача фахових дисциплін, вивченню і поширенню передового педагогічного досвіду та зорієнтована на самовдосконалення і розвиток індивідуальної творчості, а в кінцевому результаті на покращення якості підготовки майбутніх аграрних інженерів.

Найважливішим і до того ж обов'язковим плановим професійним самовдосконаленням є підвищення кваліфікації та стажування педагогічних і науково-педагогічних працівників вищих аграрних закладів освіти з метою навчання, вдосконалення професійної підготовки, оновлення теоретичних і практичних знань шляхом поглиблення і розширення професійних умінь і навичок, набуття відповідного досвіду у зв'язку з підвищенням вимог до освітнього процесу, рівня кваліфікації майбутніх фахівців та необхідності оволодіння сучасними методиками вирішення професійних завдань [14].

Підвищення кваліфікації здійснюється згідно навчальних планів та програм, розроблених кафедрами та затвердженими керівниками закладів вищої освіти. Крім того, науково-педагогічні працівники можуть підвищувати кваліфікацію за різними формами, видами.

Основними видами підвищення кваліфікації є: навчання за програмою підвищення кваліфікації; стажування; участь у семінарах, практикумах, тренінгах, вебінарах, майстер-класах тощо [17].

Навчання за програмами підвищення кваліфікації спрямовується на оволодіння, оновлення та поглиблення науково-педагогічними працівниками спеціальних фахових, науково-методичних, педагогічних, компетентностей, у тому числі вивчення вітчизняного та зарубіжного досвіду, що сприяє якісному виконанню ними своїх посадових обов'язків, розширенню їх компетенцій. Що ж стосується стажування, то воно здійснюється з метою формування і закріплення на практиці професійних компетентностей, здобутих у результаті теоретичної підготовки, щодо виконання завдань і обов'язків на займаній посаді або посаді вищого рівня, засвоєння вітчизняного та зарубіжного досвіду, формування особистісних якостей для виконання професійних завдань на новому, більш високому якісному рівні в межах певної спеціальності.

Підвищення кваліфікації науково-педагогічних працівників пов'язане з усвідомленням викладачем необхідності підвищення своїх знань, якостей, навичок та професійних і особистісних компетентностей, а також покращення якості праці та професіоналізму, воно являє собою набуття нових та вдосконалення раніше набутих компетентностей у межах професійної діяльності або галузі знань.

Тому, підвищення кваліфікації або стажування варто розглядати як один із основних шляхів періодичного самовдосконалення викладача фахових дисциплін, яке здійснюється щорічно, відповідно до плану роботи кафедри та науково-педагогічного працівника закладу вищої освіти.

Висновки. Характеризуючи основні шляхи професійного самовдосконалення викладачів фахових дисциплін агроінженерних спеціальностей можна стверджувати, що вони є різними і, можливо, не варто надавати перевагу одному-двом конкретно взятим. Враховуючи стрімкий розвиток науково-технічного прогресу, запровадження в освітній процес

інноваційних педагогічних технологій, оновлення та удосконалення конструкції тракторів, автомобілів та сільськогосподарських машин, технологій їх виготовлення, експлуатації і ремонту, викладач фахових дисциплін повинен постійно поповнювати свої знання і практичні навички.

Для організації якісного освітнього процесу сучасний викладач фахових дисциплін повинен володіти комплексом методологічних, педагогічних, методичних та фахових питань, що вирішуються через постійне самовдосконалення професійної діяльності будь-яким шляхом, спрямованим на підвищення рівня педагогічної майстерності та власного професіоналізму. При цьому всі зусилля закладу вищої освіти мають бути спрямовані на впровадження нових ефективних методик, що стимулюють участь та зацікавленість викладача фахових дисциплін у постійному професійному самовдосконаленні.

У статті проаналізовано лише основні шляхи професійного самовдосконалення викладачів фахових дисциплін аграрноінженерних спеціальностей. В перспективі наші напрацювання будуть зосереджені на висвітленні і дослідженні нових шляхів та методів професійного самовдосконалення в освітньому середовищі аграрних закладів вищої освіти.

Список використаних джерел

1. Антонова О.Є. Професійне самовдосконалення майбутнього вчителя шляхом розвитку його здібностей та обдарувань. *Нові технології навчання : науково-методичний збірник*. - 2014. № 81. С. 8–13.
2. Безлюдна Н.В., Дудник Н.В. Самоосвіта в процесі професійної діяльності майбутнього педагога. *Проблеми підготовки сучасного вчителя*. - 2015. № 12. С. 119–124.
3. Кашина Г.С. Система науково-природничої підготовки вчителів технологій у післядипломній освіті. Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова. Серія 5 : *Педагогічні науки*

: *реалії та перспективи* : зб. наук. праць. Київ : Вид-во НПУ ім. М.П. Драгоманова. - 2018. Вип. 63. С. 69–73.

4. Квас В.М. Проблема формування готовності майбутніх учителів до професійного самовдосконалення. *Наукові записки*. - 2015. № 141 (II). С. 120–123.

5. Шевчук О.М. Самовиховання та саморегуляція у контексті розвитку особистості студента. *Соціальна робота та соціальна освіта*. - 2018. № 1. С. 67–71.

6. Діденко О.В. Педагогічні умови професійного самовдосконалення майбутніх офіцерів: автореф. дис. На здобуття наук. ступеня. канд. пед. наук / О.В. Діденко : спец. 13.00.04 «Теорія і методика професійної освіти» . – Хмельницький, 2006. – 13с.

7. Ігнатюк О.А. Сутність професійного самовдосконалення майбутнього інженера як компонента його підготовки / О.А. Ігнатюк // *Наукові праці [Чорноморського державного університету імені Петра Могили комплексу "Києво-Могилянська академія"]*. Сер. : Педагогіка. - 2010. - Т. 144, Вип. 131. - С. 16-22.

8. Цветкова Г. Професійно-педагогічне самовдосконалення викладачів ВНЗ: специфіка, структура, етапи. *Рідна школа*. - 2012. № 12. С.33-38.

9. Мішин С.В. Самовдосконалення як напрям професійної освіти студентів-магістрантів фізичного виховання. *Педагогіка, психологія та медико-біологічні проблеми фізичного виховання і спорту*. - 2012. № 2. С. 75–77.

10. Ільчук, В.В. Основні напрями професійного саморозвитку викладачів аграрних ВНЗ. / В. Ільчук // *Сучасні технології навчання у професійній підготовці майбутніх фахівців : матеріали Всеукр. наук. практ. конф.* – Львів : Сполум. - 2013. – С. 315-317.

11. Бойко, М. Удосконалення професійної майстерності викладача вищої школи в контексті вимог болонського процесу / Марія Бойко // *Вісн. Львів. ун-ту. Серія: Педагогіка*. – 2009. – Вип. 25, ч. 3. – С. 218-223.

12. Дудікова Л.В. Формування готовності до професійного самовдосконалення у майбутніх лікарів : автореф. дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04 / Лариса Володимирівна Дудікова; Вінницький державний педагогічний університет імені Михайла Коцюбинського. – Вінниця. - 2011.– 22 с.

13. Сущенко Л.О. Стимулювання професійного самовдосконалення вчителів початкових класів у системі післядипломної освіти : автореф. дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04 / Лариса Олександрівна Сущенко ; Університет менеджменту АПН України. – Київ. - 2009. – 22 с.

14. Дуганець В.І., Філенко В.М., Ферук Д.С. Аналіз основних шляхів професійного самовдосконалення викладачів фахових дисциплін спеціальності автомобільний транспорт // *«Перспективи та інновації науки» (Серія «Педагогіка», Серія «Психологія», Серія «Медицина»)*, / Київ. - 2024.- Випуск № 5 (39).- С. 211 -225.

15. Родик Г. Напрямки формування педагогічної майстерності та підвищення рівня професіоналізму викладача вищої школи. *Гуманітарні та соціальні науки : матеріали I Міжнародної конференції молодих вчених HSS-2009* (м. Львів, 14–16 травня 2009 року), Львів: Видавництво Національного університету «Львівська політехніка». - 2009. С. 221-223.

16. Тетяна Приліпко, Тетяна Коваль. Роль самоосвіти у вдосконаленні професійної компетентності викладача закладу вищої освіти. *Інновації в сучасній освіті: методологія, технологія, дидактичні та виховні аспекти. Монографія / за заг. ред. В.В. Іванишин.* Кам'янець-Подільський. Заклад вищої освіти «Подільський державний університет». Рига, Латвія : “Baltija Publishing”/ - 2023. – С. 79-86.

17. Деякі питання підвищення кваліфікації педагогічних і науково-педагогічних працівників. Постанова КМУ № 800 від 21.08.2019 року https://osvita.ua/legislation/Ser_osv/65634/ (дата звернення 30.11.2020).